

POSTANOWIENIE

Dnia 01 lutego 2017 r.

Sąd Okręgowy w Poznaniu Wydział II Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący: SSO Wojciech Hyżak

Sędzia: SO Ryszard Małecki (spr.)

Sędzia: SR del. Wojciech Rowiński

Protokolant: prot. sąd. Patrycja Hencel

po rozpoznaniu w dniu 27 stycznia 2017 r. w Poznaniu

na rozprawie

sprawy z wniosku E. U. i D. B. (1)

przy udziale M. B.

o podział majątku wspólnego i dział spadku

na skutek apelacji wniesionej przez uczestnika postępowania

od postanowienia Sądu Rejonowego w Pile

z dnia 28 czerwca 2016 r.

sygn. akt I Ns 1045/15

p o s t a n a w i a:

I. zmienić zaskarżone postanowienie w punktach I.2, II, III i IV w ten sposób, że:

a. w punkcie I.2 o tyle tylko, że wartość środków zgromadzonych na lokatach i rachunkach bankowych ustalić na kwotę 185.382,03 zł,

b. w punkcie II ustalić wartość majątku wspólnego na kwotę 390.512,03 zł, a wartość spadku na kwotę 205.256,02 zł,

c. w punkcie III zasądzić od uczestnika M. B. tytułem spłaty na rzecz wnioskodawczyni E. U. kwotę 29.918,67 zł (dwadzieścia dziewięć tysięcy dziewięćset osiemnaście złotych i sześćdziesiąt siedem groszy), a na rzecz wnioskodawcy D. B. (1) kwotę 39.918,67 zł (trzydzieści dziewięć tysięcy dziewięćset osiemnaście złotych i sześćdziesiąt siedem groszy) w terminie do dnia 30 kwietnia 2017 r. z ustawowymi odsetkami w razie opóźnienia w płatności tej kwoty,

d. w punkcie IV zasądzone tytułem rozliczenia pożyczek kwoty obniżyć do 98,22 zł (dziewięćdziesiąt osiem złotych i dwadzieścia dwa grosze);

I. oddalić apelację w pozostałym zakresie

II. kosztami postępowania odwoławczego obciążyć wnioskodawców i uczestnika w zakresie przez nich poniesionym.

Ryszard Małecki Wojciech Hyżak Wojciech Rowiński

UZASADNIENIE

We wniosku złożonym do Sądu Rejonowego w Pile wnioskodawcy E. U. i D. B. (1) domagali się dokonania podziału majątku wspólnego D. B. (2) i M. B. oraz spadku po zmarłej D. B. (2). Wnioskodawcy podali, że w skład majątku wspólnego wchodziły:

- współwłasność nieruchomości położonej w P. przy ul. (...) (KW nr (...)) o wartości 200.000 zł;
- środki zgromadzone na rachunku bankowym nr (...) prowadzonym przez (...) Bank (...) w wysokości 70.647,02 zł;
- środki zgromadzone na rachunku bankowym nr (...) prowadzonym przez (...) Bank S.A. w wysokości nie niższej niż 70.000 zł;
- własność samochodu osobowego marki F. (...) rok produkcji 2002 o wartości 5.400 zł;
- własność lamp samochodowych różnego rodzaju w łącznej liczbie 370 sztuk, o wartości szacowanej przez wnioskodawców na kwotę 100.000 zł;
- kontener o wartości szacowanej przez wnioskodawców na kwotę 6.000 zł;
- lokaty w (...) Bank S.A. i inne produkty bankowe bądź inwestycyjne;
- albumy ze zdjęciami rodzinnymi.

Wnioskodawcy wnosili o ustalenie, że w skład majątku spadkowego po zmarłej w dniu 28.12.2011r. D. B. (2) wchodzi połowa składników majątku wspólnego opisanych powyżej oraz biżuteria o wartości 2.000 zł. Ponadto domagali się:

- dokonanie podziału majątku wspólnego poprzez przyznanie ww. przedmiotów i praw na wyłączną własność M. B., za wyjątkiem albumów rodzinnych i biżuterii, którymi zainteresowani podzielą się wedle uznania;
- zasądzenie od uczestnika M. B. tytułem spłaty udziału w majątku spadkowym na rzecz wnioskodawców kwot po 150.682,34 zł w terminie 14 dni od dat uprawomocnienia się postanowienia z ustawowymi odsetkami w przypadku opóźnienia
- ustalenie, iż z tytułu praw wchodzących w skład spadku uzyskane zostały pożytki w postaci środków pieniężnych uzyskanych z tytułu połowy odszkodowania za uszkodzenie samochodu marki F. (...) nr VIN (...) w wysokości 2.500 zł oraz połowy odsetek od środków zgromadzonych na lokatach, a także połowa odsetek od środków uzyskanych ze sprzedaży lamp i kontenera w wysokości szacowanej na kwotę 9.500 zł, o łącznej wysokości pożytków szacowanej przez wnioskodawców na kwotę 12.000 zł;
- zasądzenie od uczestnika M. B. tytułem rozliczenia pożytków na rzecz wnioskodawców kwot po 4.000 zł, płatnych w terminie 14 dni od uprawomocnienia się postanowienia z ustawowymi odsetkami w przypadku opóźnienia.
- obciążenie zainteresowanych kosztami postępowania w zakresie przez nich poniesionym.

W odpowiedzi na wniosek uczestnik M. B. zakwestionował wycenę składników majątku wspólnego i spadkowego wskazując, iż:

- wartość nieruchomości została oszacowana przez rzeczoznawcę powołanego przez komornika sądowego na kwotę 154.000 zł;
- wartość środków zgromadzonych na rachunku bankowym w(...) Banku w dniu 31.12.2011 r. wynosiła kwotę 560,83 zł;
- sprzedawane lampy były nierzadko składane z kilku uszkodzonych lamp, zaś pozostałości za ceny rzędu 10-20 złotych;
- kontener zakupiony za kwotę 4.500 zł został po zakończeniu działalności pozostawiony przez uczestnika z uwagi na nieopłacalność jego demontażu, transportu i dalszego przechowywania z uwagi na jego stan techniczny;
- w (...) Banku były założone cztery lokaty na kwotę 14.280,89 zł każda, wraz ze skapitalizowanymi odsetkami, z których środki zostały przelane na rachunek bankowy w (...) Banku;
- albumy ze zdjęciami stanowią dużą wartość sentymentalną i mimo braku posiadania większości z nich, nie widzi możliwości ich podziału.

Na rozprawie w dniu 10.11.2015 r. uczestnik M. B. domagał się uwzględnienia spłaty dokonanej na rzecz wnioskodawców po śmierci spadkodawczyni w kwocie po 57.000 zł wraz z opłatą notarialną, łącznie 120.000 zł. Środki te zostały przekazane wnioskodawcom z konta w (...) Banku, na który uprzednio zostały wpłacone środki z konta spadkodawczyni.

Wnioskodawcy sprzeciwiali się rozliczeniu kwoty 120.000 zł, podnosząc, że stanowiła ona darowiznę, nie miała tytułu prawnego w dziale spadku, a sprawę o jej odwołanie uczestnik przegrał. Nadto wnioskodawcy cofnęli wniosek o podział albumów i przyznali wartość biżuterii podaną przez uczestnika.

Pismem z dnia 18.01.2016 r. sprecyzowanym na rozprawie w dniu 8 marca 2016 r. uczestnik M. B. wniósł o: rozliczenie kosztu ubezpieczenia OC samochodu F. (...) za lata 2012-2015 na kwotę 1840 zł, rozliczenie kosztu pogrzebu na kwotę 7.102,04 zł, rozliczenie kosztu stypy na kwotę ok. 1.000 zł, rozliczenie kosztu nagrobka na kwotę 1.395,80 zł, rozliczenie kosztu przywrócenia do stanu pierwotnego wejścia do budynku i usunięcia rur centralnego ogrzewania w budynku położonym na ul. (...) zgodnie z wyrokiem Sądu Rejonowego w P.w sprawie (...) na kwotę 2.875,52 zł.

Uczestnicy na rozprawie w dniu 08.03.2016 r. po przesłuchaniu K. F., który w postępowaniu o sporządzenie spisu inwentarza majątku spadkowego po D. B. (2) dokonał wyceny nieruchomości wchodzącej w skład majątku wspólnego i spadkowego, doszli do porozumienia względem wartości mieszkania, nie kwestionując wartości ustalonej przez rzeczoznawcę majątkowego. Odnośnie kosztu ubezpieczenia OC samochodu, wnioskodawcy wskazywali, że winien ponosić je uczestnik, ponieważ to on wyłącznie korzystał z samochodu. Odnośnie kosztów pogrzebu i stypy wnioskodawcy wskazywali, że uczestnik otrzymał zasiłek pogrzebowy oraz twierdził, że gotówka z majątku wspólnego znajdująca się w domu została przeznaczona na ten cel.

Na rozprawie w dniu 17.05.2016 r. uczestnicy zgodnie wskazali wartość lamp samochodowych na kwotę 40.000 zł; M. B. przyznał, że otrzymał po śmierci żony odszkodowanie za uszkodzony samochód, jednakże nie zgadzał się na jego rozliczenie, podnosząc, że to on opłacał ubezpieczenie oc tego pojazdu. Uczestnik rozszerzył żądanie rozliczenia kosztów doprowadzenia nieruchomości do stanu pierwotnego, domagając się ostatecznie zasądzenia z tego tytułu kwoty 5.600 zł.

Wnioskodawcy nie kwestionowali wysokości poniesionych przez uczestnika kosztów, jednak podnosili, że winni partycypować w tych kosztach stosownie do udziału wynikającego z dziedziczenia.

Na rozprawie w dniu 23.06.2016 r. wnioskodawczyni E. U. przyznała, że otrzymała od spadkodawczyni i uczestnika kwotę 20.000 zł tytułem darowizny na zakup mieszkania

Postanowieniem wydanym w dniu 28 czerwca 2016 r. Sąd Rejonowy w Pile dokonał podziału majątku wspólnego M. B. i D. B. (2) oraz działu spadku po D. B. (2) zmarłej dnia 28 grudnia 2011 r. w P. i ostatnio stale tam zamieszkałej w ten sposób, że przyznał na wyłączną własność uczestnikowi M. B.:

1. lokal mieszkalny nr (...) położony w P. przy ul. (...) o pow. 98 m kw. wraz z udziałem związanym z własnością lokalu w nieruchomości wspólnej wynoszącym 3/7 części, dla którego to lokalu Sąd Rejonowy w P. prowadzi Kw (...) o wartości 154.000 zł,
2. środki zgromadzone na lokatach i rachunkach bankowych w kwocie łącznej 282.692,18 zł,
3. lampy samochodowe w ilości 312 sztuk o wartości 40.000 zł,
4. biżuterię o wartości 730 zł,
5. samochód F. (...) nr VIN (...) o wartości 5400zł oraz odszkodowanie w kwocie 5000 zł z tytułu naprawienia szkody w wyżej wymienionym samochodzie (punkt I); ustalił wartość majątku wspólnego na kwotę 487.822,18 zł , wartość spadku na kwotę 253.911,09zł (punkt II); zasądził od uczestnika M. B. tytułem spłaty na rzecz wnioskodawczyni E. U. kwotę 74.637,03 zł, zaś na rzecz wnioskodawcy D. B. (1) kwotę 84.637,03 zł , obie płatne w terminie 14 dni od dnia uprawomocnienia się postanowienia wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie do dnia zapłaty w razie uchybienia terminowi płatności (punkt III); zasądził od uczestnika M. B. na rzecz wnioskodawców D. B. (1) i E. U. kwoty po 284,10 zł tytułem rozliczenia pożyczek płatne w terminie 14 dni od dnia uprawomocnienia się postanowienia wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie do dnia zapłaty w razie uchybienia terminowi płatności (punkt IV); oddalił w pozostałej części żądanie wnioskodawców o rozliczenie pożyczek (punkt V); zasądził od wnioskodawców D. B. (1) i E. U. na rzecz uczestnika M. B. kwoty po 933,33 zł tytułem zwrotu nakładów (punkt VI); oddalił w pozostałej części żądanie uczestnika o zwrot nakładów i kosztów pogrzebu (punkt VII).

Podstawę rozstrzygnięcia stanowiły następujące ustalenia faktyczne:

M. B. oraz D. B. (2) byli małżeństwem i mieli dwoje dzieci: D. B. (3) i E. U. (z domu B.).

Małżeństwo M. B. i D. B. (2) ustało w dniu śmierci D. B. (2), tj. w dniu 28.12.2011 r.

Postanowieniem z dnia 30.08.2012 r. Sąd Rejonowy w Pile stwierdził, że spadek po zmarłej D. B. (2) na podstawie ustawy nabyli M. B., D. B. (1) i E. B. po 1/3 części każde z nich.

M. i D. B. (2) w trakcie małżeństwa nabyli:

1. lokal mieszkalny nr (...) położony w P. przy ul. (...) o pow. 98 m kw. wraz z udziałem związanym z własnością lokalu w nieruchomości wspólnej wynoszącym 3/7 części, dla którego to lokalu Sąd Rejonowy w Pile prowadzi księgę wieczystą nr (...)
2. samochód osobowy marki F. (...) nr VIN (...) o wartości 5.400 zł,
3. biżuterię, która została następnie przetworzona przez uczestnika i przedstawia wartość 730zł.

Lokal mieszkalny w dacie śmierci spadkodawczyni obciążony był dożywotnią i nieodpłatną służebnością mieszkania na rzecz jej matki R. F.. Obecna wartość lokalu z odliczeniem obciążenia służebnością wynosi 154.000 zł.

M. B. z tytułu odszkodowania za szkodę w samochodzie F. (...) otrzymał kwotę 5.000 zł.

W dacie śmierci D. B. (2) uczestnik posiadał w (...) Banku (...) S.A. z siedzibą w K. :

-rachunek oszczędności ze stanem środków 0,02 zł

-lokata terminową na kwotę 48.290 zł zlikwidowaną poprzez wypłatę kwoty 49.008,74 zł

-lokata terminową na kwotę 49.020,15 zł zlikwidowaną poprzez wypłatę kwoty 49.416,68 zł.

Natomiast na rachunku prowadzonym przez (...) Bank (...) S.A. z siedzibą w K. na rzecz D. B. (2) w dniu 28.12.2011 r. znajdowały się środki pieniężne na kwotę 70.647,07 zł

W wyżej wymienionym banku gromadzone były środki pochodzące z majątku wspólnego.

W dniu 29.04.2010 r. uczestnik M. B. z rachunku nr (...) prowadzonego przez (...) Bank S.A. przełał na rachunek prowadzony na rzecz E. U. kwotę 20.000 zł tytułem darowizny na zakup mieszkania.

Spadkodawczyni i uczestnik podczas nauki wnioskodawców na studiach przekazywali im miesięcznie od 800 do 1000 zł.

M. B. w dniu 28.12.2011 r. na rachunkach prowadzonych przez (...) Bank S.A. posiadał: na rachunku o numerze (...) kwotę 560,30 zł, zaś na rachunku o numerze (...) kwotę 14.521,44 zł.

(...) Bank S.A. na dzień 28.12.2011 r. prowadził na rzecz M. B. następujące lokaty:

- (...) na kwotę 14.253,14 zł (zlikwidowana w dniu 12.01.2012 r. poprzez wypłatę kwoty 14.280,89 zł);
- (...) na kwotę 14.253,14 zł (zlikwidowana w dniu 12.06.2012 r. poprzez wypłatę kwoty 14.500,79 zł);
- (...) na kwotę 14.253,14 zł (zlikwidowana w dniu 12.01.2012 r. poprzez wypłatę kwoty 14.280,89 zł);
- (...) na kwotę 14.279,04 zł (zlikwidowana w dniu 29.12.2011 r. poprzez wypłatę kwoty 14.280,89 zł);
- (...) na kwotę 14.253,14 zł (zlikwidowana w dniu 12.01.2012 r. poprzez wypłatę kwoty 14.280,89 zł);
- (...) na kwotę 14.108,46 zł (zlikwidowana w dniu 12.05.2012 r. poprzez wypłatę kwoty 14.337,30 zł);
- (...) na kwotę 14.253,14 zł (zlikwidowana w dniu 12.01.2012 r. poprzez wypłatę kwoty 14.280,89 zł).

W wyżej wymienionym banku gromadzone były środki pochodzące z majątku wspólnego.

Po śmierci D. B. (2) środkami zgromadzonymi na rachunkach bankowych i lokatach dysponował uczestnik. Był również posiadaczem samochodu F. (...) (którego wydania zażądał od wnioskodawczyni) i płacił ubezpieczenie oc.

W trakcie trwania małżeństwa M. B. prowadził dodatkową działalność gospodarczą pod firmą (...), w ramach której zajmował się wraz z D. B. (4) składaniem i naprawą lamp samochodowych, które następnie były sprzedawane na Kiermaszu Części w P.. W dniu 28.12.2011 r. uczestnik posiadał 370 lamp o wartości aktualnej 40.000 zł

W dacie śmierci D. B. (2) uczestnik posiadał również kontener, który po zawieszeniu działalności został pozostawiony w P., gdyż koszty transportu przekraczały jego wartość .

Pogrzeb D. B. (4) został sfinansowany przez M. B. ze wspólnych środków pieniężnych małżonków zgromadzonych w formie gotówki przechowywanej w lokalu mieszkalnym oraz z zasiłku pogrzebowego.

W lokalu mieszkalnym położonym w P. przy ul. (...) mieszkał uczestnik z żoną D. B. (2) oraz jej matką R. F.. Uczestnik pozostawał w konflikcie ze swoją teściową. Po śmierci D. B. (2) uczestnik i R. F. nie chcieli wspólnie mieszkać. Uczestnik zaproponował, że kupi mieszkanie, w którym zamieszka R. F., zwalniając ze służebności lokal mieszkalny przy ul. (...). Ponieważ R. F. nie chciała się na to zgodzić, postanowiono, że lokal zostanie zakupiony na własność wnioskodawców, a zamieszka w nim R. F.. W wykonaniu tych ustaleń w dniu 29.01.2012 r. M. B. dokonał ze swojego konta bankowego przelewu kwoty 57.000 zł na rachunek syna D. B. (1). Dzień później taką samą kwotę przełał na

konto córki E. U.. Przelewy opatrzył tytułami „darowizna dla córki”, „darowizna dla syna”. Za otrzymane pieniądze wnioskodawcy kupili mieszkanie, w którym zamieszkała R. F..

Pismem z dnia 14.10.2012 r. uczestnik złożył wobec wnioskodawców oświadczenie o odwołaniu darowizny ze stycznia 2012 r. W uzasadnieniu powołał się na rażącą niewdzięczność polegającą na zaniechaniu kontaktów z ojcem oraz „szereg zachowań, które nie licują w relacjach rodzice – dzieci”.

W piśmie z dnia 07.11.2012 r. M. B. zaproponował E. U., aby wraz z bratem zrzekli się na jego rzecz przysługujących im udziałów w spadku, w zamian oferując odstąpienie od żądania zwrotu darowizny.

Sąd Rejonowy w P. wyrokiem z dnia 31.07.2013 r. w sprawie o sygn. (...) oddalił powództwo M. B. przeciwko wnioskodawcom o nakazanie zwrotu darowizny.

Po śmierci żony uczestnik zgodnie z wyrokiem Sądu przywrócił do stanu pierwotnego główne wejście do budynku przy ul. (...) w P. oraz usunął rury centralnego ogrzewania z lokalu nr (...), ponosząc koszt w kwocie 5.600 zł

W chwili obecnej M. B. utrzymuje się z pensji w wysokości ok. 2.000 zł, ponadto posiada oszczędności w kwocie ok. 30.000 zł oraz samochód osobowy zakupiony za kwotę 30.000 zł.

Wnioskodawczyni E. U. ma na utrzymaniu dziecko w wieku 2 lat. Pozostaje w gospodarstwie domowym z mężem, oboje zarabiają około 5000 zł miesięcznie. Z większych zobowiązań, spłacają kredyt w kwocie około 500 zł miesięcznie. Oboje mają do dyspozycji samochody.

Wnioskodawca D. B. (1) pracuje, nie ma nikogo na utrzymaniu, zarabia około 3000 zł miesięcznie.

W tak ustalonym stanie faktycznym i po dokonaniu oceny dowodów Sąd Rejonowy zważył, że przedmiotem postępowania w niniejszej sprawie był podział majątku wspólnego M. B. i D. B. (2) oraz dział spadku po zmarłej D. B. (2), przy czym stosownie do art. 684 kpc (tyczącego się postępowania o dział spadku, który ma również odpowiednie zastosowanie w postępowaniu o podział majątku poprzez art. 567 §3 kpc skład i wartość majątku podlegającego podziałowi ustalał sąd.

Zgodnie z art. 31 § 1 k.r.o. z chwilą zawarcia małżeństwa powstaje między małżonkami z mocy ustawy wspólność majątkowa (wspólność ustawowa) obejmująca przedmioty majątkowe nabyte w czasie jej trwania przez oboje małżonków lub przez jednego z nich (majątek wspólny). Przedmioty majątkowe nieobjęte wspólnością ustawową należą do majątku osobistego każdego z małżonków. Zgodnie z § 2 tego artykułu do majątku wspólnego należą w szczególności: pobrane wynagrodzenie za pracę i dochody z innej działalności zarobkowej każdego z małżonków, dochody z majątku wspólnego, jak również z majątku osobistego każdego z małżonków, środki zgromadzone na rachunku otwartego lub pracowniczego funduszu emerytalnego każdego z małżonków, kwoty składek zaewidencjonowane na subkoncie, o którym mowa w art. 40a ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych. Jak wynikało z ustalonego stanu faktycznego, ustawowa wspólność majątkowa małżeńska, powstała pomiędzy M. B. i D. B. (2) ustalała z chwilą śmierci D. B. (2), tj. w dniu 28.12.2011 r. z tą też datą nastąpiło otwarcie spadku po niej.

Jako zasadę przyjmuje się, że w toku postępowania o podział majątku wspólnego rozliczeniu podlega całość stosunków majątkowych między małżonkami według stanu na dzień ustania wspólności majątkowej, natomiast przedmiotem podziału pozostaje stan czynny masy majątkowej w czasie orzekania o podziale.

W wyniku przeprowadzonego postępowania dowodowego Sąd ustalił, że do majątku wspólnego D. B. (2) i M. B. wchodziły:

1. lokal mieszkalny nr (...) położony w P. przy ul. (...) o pow. 98 m kw. wraz z udziałem związanym z własnością lokalu w nieruchomości wspólnej wynoszącym 3/7 części, dla którego to lokalu Sąd Rejonowy w P. prowadzi KW (...) o wartości 154.000 zł,

2. środki zgromadzone na lokatach i rachunkach bankowych w kwocie łącznej 282.692,18 zł,
3. lampy samochodowe w ilości 370 sztuk o wartości 40.000 zł,
4. biżuteria o wartości 730 zł,
5. samochód F. (...) nr VIN (...) o wartości 5.400zł oraz odszkodowanie w kwocie 5000 zł z tytułu naprawienia szkody w wyżej wymienionym samochodzie, o łącznej wartości 487.822,18 zł.

W rozpatrywanej sprawie nie było między wnioskodawcami a uczestnikiem sporu, że w skład majątku wspólnego należały składniki wymienione w punktach w pkt 1, 3, 4 oraz pojazd wymieniony w pkt 5. Spornym była wartość środków zgromadzonych na lokatach i rachunkach bankowych, odszkodowanie z tytułu naprawienia szkody w wyżej wymienionym samochodzie oraz sprzedaż przez uczestnika kontenera, w którym prowadzona była działalność gospodarcza. .

Względem odszkodowania Sąd miał na uwadze, że jego charakter polegał na naprawieniu szkody wyrządzonej w pojeździe stanowiącym składnik majątku wspólnego i spadkowego, a przez to wchodzącym również w ich skład jako ekwiwalent. Okoliczność uiszczenia przez uczestnika składki na ubezpieczenie OC pozostawała bez wpływu na powyższe, ponieważ ubezpieczenie OC chroni od odpowiedzialności cywilnej za szkody wyrządzone osobom trzecim, podczas gdy w niniejszej sprawie to M. B. otrzymał odszkodowanie z tytułu opłacania ubezpieczenia przez osobę trzecią będącą sprawcą szkody.

Zdaniem Sądu, brak było podstaw do objęcia kontenera podziałem, skoro wyniki postępowania dowodowego nie pozwalały na wnioskowanie, że to uczestnik wyzbył się go w sposób nieuprawniony, rodzący po stronie wnioskodawców roszczenie o odszkodowanie.

Dalej Sąd wskazał, że zgodnie z dyspozycją art. 46 k.r.o oraz 1035 k.c. do podziału majątku wspólnego oraz do działu spadku należy stosować odpowiednio przepisy o współwłasności w częściach ułamkowych. Zatem zastosowanie znajdują w tym wypadku przepisy art. 210-212 k.c. Zgodnie z brzmieniem art. 212 § 2 k.c. możliwe jest dokonanie podziału rzeczy wspólnej poprzez jej przyznanie jednemu ze współwłaścicieli. O wyborze konkretnego współwłaściciela, który ma uzyskać własność rzeczy, decydować musi szereg okoliczności faktycznych każdej, konkretnej sprawy takie jak: rodzaj i przeznaczenie rzeczy, stan rodziny poszczególnych współwłaścicieli przygotowanie zawodowe, rodzaj działalności zawodowej, stan majątkowy, wykształcenie itp.

Sąd uznał, że wyżej wymienione składniki majątkowe winny zostać przyznane uczestnikowi M. B., który był dotychczas faktycznym ich dysponentem. Względem lokalu mieszkalnego stanowisko uczestników było zgodne (by przyznać go uczestnikowi), biżuteria została przez niego przetworzona, samochód był w posiadaniu uczestnika na jego wyraźne żądanie, a środkami znajdującymi się na rachunkach i lokatach rozporządzał wyłącznie uczestnik, podobnie jak uzyskanym odszkodowaniem za szkodę w pojeździe. Z kolei względem lamp samochodowych Sąd miał na względzie to, iż część z nich została już zbyta przez uczestnika, a zatem wnioskodawcy mieliby trudności z ich odzyskaniem, ponadto uczestnik posiada umiejętności w zakresie składania tychże lamp w celu ich dalszej odsprzedaży. W związku z powyższym w punkcie I postanowienia Sąd przyznał uczestnikowi M. B. składniki majątkowe o łącznej wartości 487.822,18 zł.

Z mocy art. 43 § 1 k.r.o. udziały małżonków w majątku wspólnym są równe. Zasada ta obowiązuje bez względu na stopień, w którym każde z małżonków przyczyniło się do powstania majątku wspólnego i niezależnie od przyczyny ustania wspólności. W związku z powyższym połowa wartości majątku wspólnego przypadająca na każdego z małżonków winna wynieść 243.911,09 zł.

Zgodnie z art. 1039 § 1 k.c. jeżeli w razie dziedziczenia ustawowego dział spadku następuje między zstępnymi albo między zstępnymi i małżonkiem, spadkobiercy ci są wzajemnie zobowiązani do zaliczenia na schedę spadkową otrzymanych od spadkodawcy darowizn oraz zapisów windykacyjnych, chyba że z oświadczenia spadkodawcy lub z

okoliczności wynika, że darowizna lub zapis windykacyjny zostały dokonane ze zwolnieniem od obowiązku zaliczenia. Celem wymienionego przepisu jest zrównanie pozycji prawnej wymienionych w tym przepisie spadkobierców, którzy bez odmiennej woli spadkodawcy wyrażonej w testamencie, winni być traktowani tak samo. Ponadto celem tej regulacji jest uniemożliwienie "wyprowadzania" majątku spadkodawcy przed jego śmiercią ze stratą dla zstępnych, jeżeli dziedziczą z ustawy.

W niniejszej sprawie Sąd uwzględnił to, że E. U. w dniu 29.04.2010 r. otrzymała z majątku wspólnego M. B. i D. B. (2) darowiznę w kwocie 20.000 zł. W związku z tym, że udziały w majątku wspólnym były równe, to Sąd ocenił, iż udział w ww. darowiznie był analogiczny, tj. w równym stopniu obciążał zarówno M. B., jak i D. B. (4).

Celem ustalenia całkowitej schedy spadkowej po zmarłej D. B. (2) należało zatem, stosowanie do art. 1042 § 1 k.c., do kwoty 243.911,09 zł, jako wartości majątku wchodzącego w skład spadku po zmarłej, dodać kwotę 10.000 zł tytułem darowizny otrzymanej przez wnioskodawczynię od spadkodawczyni. Otrzymana suma, tj. 253.911,09 zł podlegała następnie podzieleniu pomiędzy troje spadkobierców – wnioskodawców oraz uczestnika, którzy dziedziczyli w równych częściach. Z powyższego wyliczenia wynika, że każdy ze spadkobierców winien otrzymać składniki majątku w wysokości 84.637,03 zł, albo stosowną spłatę, przy czym spłata należna E. U. winna zostać pomniejszona o darowiznę w kwocie 10.000 zł.

M. B. otrzymał składniki majątkowej o wartości 487.822,18 zł, podczas gdy winien otrzymać składniki o łącznej wartości 328.548,12 zł (243.911,09 zł z tytułu udziału w majątku wspólnym + 84.637,03 zł z tytułu udziału w spadku). Różnica wyniosła zatem kwotę 159.274,06 zł, a uczestnik winien tytułem spłaty zapłacić E. U. kwotę 74.637,03 zł, zaś D. B. (1) kwotę 84.637,03 zł, o czym Sąd Rejonowy orzekł w punkcie III postanowienia. Sąd Rejonowy wyznaczył krótki, bo 14 -dniowy termin spłaty (zgodnie z wnioskiem), zważywszy, że uczestnik dysponował wszystkimi środkami pieniężnymi zgromadzonymi przez małżonków i powinna pozostać mu kwota niezbędna do spłaty wnioskodawców (nawet uwzględniając, że częśćią z nich rozdysponował w drodze darowizny). Kwota przekazana na rzecz wnioskodawców po śmierci spadkodawczyni nie pomniejszyła spłaty należnej wnioskodawcom, gdyż Sąd Rejonowy nie podzielił twierdzeń uczestnika, aby kwota ta stanowiła rozliczenie się z wnioskodawcami z tytułu dziedziczenia po spadkodawczyni, lecz stanowiła darowiznę, jaką uczestnik mógł poczynić, bowiem dysponował środkami w takiej wysokości w ramach swojego udziału w majątku wspólnym.

Sąd nadmieniał, że zgodnie z art. 1043 k.c. przepisy o zaliczeniu darowizn na schedę spadkową stosuje się odpowiednio do poniesionych przez spadkodawcę na rzecz zstępnego kosztów wychowania oraz wykształcenia ogólnego i zawodowego, o ile koszty te przekraczają przeciętną miarę przyjętą w danym środowisku. W mniejszej sprawie Sąd ustalił, iż koszty ponoszone przez spadkodawczynię i uczestnika na rzecz wnioskodawców nie przekraczały przeciętnej miary, zatem nie zostały uwzględnione przy ustalaniu schedy spadkowej.

W postępowaniu działowym, zgodnie z art. 686 k.p.c. sąd rozstrzyga również o wzajemnych roszczeniach pomiędzy współspadkobiercami z tytułu posiadania poszczególnych przedmiotów spadkowych, pobranych pożytków i innych przychodów, poczynionych na spadek nakładów i spłaconych długów spadkowych.

W niniejszym postępowaniu Sąd rozpoznał roszczenie wnioskodawców o rozliczenie pożytków w postaci odsetek od środków zgromadzonych na lokatach, a także odsetek od środków uzyskanych ze sprzedaży lamp i kontenera. Z mocy odesłania z art. 1035 kc (a w zakresie podziału majątku wspólnego również z mocy odesłania z art. 46 krio) zastosowanie znajdował w tym zakresie art. 207 kc, zgodnie z którym pożytki inne przychody z rzeczy wspólnej przypadają współwłaścicielom w stosunku do wielkości udziałów.

Nie ulegało wątpliwości, że M. B. uzyskał ze środków zgromadzonych na lokatach odsetki, które zostały obliczone na podstawie:

- różnicy między środkami wpłaconymi (48.290 zł i 49.020,15 zł) na lokaty, a środkami wypłaconymi (odpowiednio 49.008,74 zł i 49.416,68 zł) w momencie likwidacji kolejnych lokat w (...) Banku (...)

- różnicy między stanem środków w dniu śmierci spadkodawczynie (łącznie 99.653,20 zł), a środkami wypłaconymi (łącznie 100.242,54 zł) w momencie likwidacji kolejnych lokat w (...) Bank. Zatem łączna kwota pożyczek z lokat wyniosła 1.704,61 zł, a ich połowa wchodząca do spadku 852,31 zł. Przy uwzględnieniu, że udział spadkowy wnioskodawców wynosił po 1/3 części, uprawnieni byli oni do otrzymania pożyczek w wysokości po 284,10 zł.

Wnioskodawcy nie udowodnili natomiast, aby uczestnik pobrał dalsze pożyczki od wskazanych lokat bądź od kwot uzyskanych ze sprzedaży kontenera (która to sprzedaż w ogóle nie została udowodniona) i lamp. Za podstawę rozliczenia pożyczek nie sposób zaś przyjąć pożyczek potencjalnych, lecz jedynie pożyczki rzeczywiste, realnie uzyskane.

W związku z powyższym w punkcie IV postanowienia Sąd zasądził od uczestnika M. B. na rzecz wnioskodawców D. B. (1) i E. U. ww. kwoty tytułem rozliczenia pożyczek płatne w terminie 14 dni od dnia uprawomocnienia się postanowienia (zgodnie z wnioskiem) wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie do dnia zapłaty w razie uchybienia terminowi płatności, zaś w punkcie V postanowienia oddalił żądanie wnioskodawców w pozostałej części, co jednak nie dotyczyło odszkodowania uzyskanego przez uczestnika tytułem naprawienia szkody w pojeździe wchodzącym w skład spadku i majątku wspólnego, zakwalifikowanego do składników tychże mas majątkowych jako ich ekwiwalent i objętego podziałem w punkcie I postanowienia.

Z kolei w zakresie żądań uczestnika uzasadnionym okazało się żądanie zwrotu od wnioskodawców nakładów poczynionych na nieruchomości wchodzącą w skład majątku wspólnego i spadkowego. Wartość nakładów, których konieczność poniesienia wynikała z orzeczenia sądu, niekwestionowana przez wnioskodawców, wyniosła 5.600 zł. Zatem przy uwzględnieniu, że udział spadkowy wnioskodawców wynosił po 1/3 części (1/6 w przedmiocie współwłasności), zobowiązani byli oni do partycypowania w nakładach w kwotach po 933,33 zł, o czym Sąd orzekł w punkcie VI postanowienia, zobowiązując wnioskodawców do uiszczenia ww. kwot.

Stosowanie do art. 922 § 3 k.c. do długów spadkowych powstających z chwilą śmierci spadkodawcy należą koszty jego pogrzebu w takim zakresie, w jakim pogrzeb ten odpowiada zwyczajom przyjętym w danym środowisku. Sąd też obejmuje wydatki poniesione w celu nabycia grobu, trumny, urządzenia ceremonii, jak też koszty zakupu odzieży żałobnej dla członków najbliższej rodziny zmarłego itp. Rozliczeniu podlegają jednak jedynie koszty pogrzebu spadkodawcy poniesione przez spadkobiercę z własnego majątku. W niniejszej sprawie uczestnik twierdził, że koszty pogrzebu zostały pokryte z gotówki znajdującej się po śmierci spadkodawczynie we wspólnym lokalu, a więc wchodzącej w skład majątku wspólnego spadkodawczynie i uczestnika i w skład spadku (które nie zostały rozliczone w niniejszym postępowaniu). Ponadto nie ulega wątpliwości, że koszty pogrzebu zostały w przeważającej części pokryte z zasiłku pogrzebowego.

Jako niezasadne Sąd ocenił żądanie uczestnika w zakresie, w jakim domagał się on od wnioskodawców zwrotu kosztów ubezpieczenia pojazdu. Wydatki te ściśle związane były z rzeczą wyłącznie użytą przez uczestnika i stanowiły jego własne wydatki, gdyż umowę obowiązkowego ubezpieczenia oc zobowiązany jest zawrzeć posiadacz pojazdu mechanicznego a nie jego właściciel (art. 23 Ustawy z dnia 22 maja 2003 r., o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych).

Z powyższym rozstrzygnięciem nie zgodził się uczestnik M. B., który wywiódł apelację, zaskarżając postanowienie w części, tj. w punktach I.2, II, III i IV, zarzucając orzeczeniu nieprawidłowe zliczenie posiadanych lokat i środków na rachunku z (...) Bank (...) S.A., a co za tym idzie nieprawidłowe ustalenie wartości majątku wspólnego, błędne naliczenie pożyczek, a nadto niezaliczenie darowizny na rzecz wnioskodawców w kwocie 114.000 zł jako spłaty spadku.

Podnosząc powyższy zarzut skarżący wniósł o zmianę postanowienia w ww. punktach.

W piśmie z dnia 25 sierpnia 2016 r. uczestnik wskazał, że domaga się zmiany zaskarżonego postanowienia w ten sposób, że:

- w punkcie I.2 ustalenia, że łączna kwota środków zgromadzonych na lokatach i rachunkach bankowych wynosi 185.382,03 zł,

- w punkcie II ustalenia, że wartość majątku wspólnego wynosi 390.512,03 zł, a wartość spadku 195.256,02 zł,

- w punkcie III zasądzenia od uczestnika na rzecz wnioskodawców tytułem spłaty kwot po 8.0085,34 zł.

W odpowiedzi na apelację uczestnika, wnioskodawcy wniesli o jej oddalenie.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja uczestnika okazała się w znacznej części zasadna.

Sąd Rejonowy prawidłowo ustalił stan faktyczny za wyjątkiem ustalenia, że na dzień śmierci D. B. (2), tj. 28 grudnia 2011 r., na lokatach terminowych znajdowały się środki w łącznej kwocie 97.310,15 zł, o których mowa w punkcie 2 pisma (...) Banku (...) z dnia 26 listopada 2015 r. (k. 474). Z pisma tego wynika, że obie lokaty zostały zlikwidowane w dniu 31 grudnia 2009 r. i w dniu 6 kwietnia 2010 r., a więc przed ustaniem wspólności majątkowej małżeńskiej i otwarciem spadku.

W pozostałym zakresie Sąd Okręgowy uznaje ustalenia Sądu I instancji za własne na podstawie art. 382 kpc. w zw. z art. 13 § 2 kpc.

Sąd Okręgowy podziela także rozważania Sądu Rejonowego z uwzględnieniem poniższych zastrzeżeń.

Konsekwencją błędnego ustalenia, że środki, o których mowa wyżej, w kwocie 48.290 zł i 49.020,15 zł znajdowały na lokatach w dacie śmierci D. B. (2) było wliczenie ich do wartości majątku wspólnego i do wartości spadku. Lokaty te zostały zlikwidowane za życia D. B. (2) w trakcie trwania wspólności i żadne z wnioskodawców nie podniosło, by uczestnik wykorzystał je na inne potrzeby niż potrzeby majątku wspólnego. O kwotę tych środków wartości te należało zatem umniejszyć – o czym orzeczono w punkcie I.a i I.b postanowienia.

Ustalenie niższej wartości majątku wspólnego i wartości spadku skutkowało umniejszeniem należnych wnioskodawcom spłat do kwoty 68.418,67 zł, przy czym spłatę należną wnioskodawczyni należało dodatkowo obniżyć o wartość uzyskanej przez nią darowizny w kwocie 10.000 zł.

Nie budziło wątpliwości Sądu Okręgowego, że zapłata przez uczestnika na rzecz wnioskodawców kwoty 114.000 zł stanowiła wykonanie darowizny. Wynika to nie tylko z adnotacji na poleceniu przelewu, ale nadto z oświadczenia uczestnika o odwołaniu darowizny i stanowiska prezentowanego przez niego w sprawie (...) Sądu Rejonowego w P. o zwrot darowanej kwoty, w tym z jego zeznań na k. 128. U podstaw dokonania tej darowizny legła wzajemna niechęć uczestnika i jego teściowej, którzy nie widzieli możliwości dalszego wspólnego zamieszkiwania w lokalu wchodzącym w skład majątku wspólnego i spadku. Uczestnik miał zamiar kupić lokal, w którym jego teściowa miałaby zamieszkać, ale ona się temu sprzeciwiała, nie mając do niego zaufania. Dlatego też postanowili, że uczestnik daruje dzieciom kwotę niezbędną na zakup lokalu i teściowa uczestnika zamieszka w zakupionym lokalu stanowiącym przedmiot ich współwłasności. W wyniku dokonanej darowizny wnioskodawcy wzbogacili się o lokal o wartości 114.000 zł, a uczestnik został zwolniony z obowiązku znoszenia obecności teściowej w lokalu. Być może dokonanie tej darowizny było w intencji uczestnika formą rozliczenia udziału w spadku, ale nie znalazło to odzwierciedlenia w materiale dowodowym. Jediną oznaką wiązania tej kwestii z udziałem wnioskodawców w spadku było pismo uczestnika, w którym proponował cofnięcie odwołania darowizny w zamian za zrzeczenie się przez wnioskodawców udziału w spadku. Nie bez znaczenia jest okoliczność, że darowizna została dokonana w momencie, w którym relacje uczestnika z dziećmi były dobre i zapewne nikt nie myślał wtedy o wzajemnych roszczeniach z tytułu udziału w spadku.

Przyjmując zatem przekazanie wnioskodawcom kwoty 114.000 zł nie stanowiło rozliczenia z tytułu udziału w spadku, a jedynie darowiznę uczestnika, jej dokonanie z prawnego punktu widzenia pozostaje bez wpływu na kwestię wzajemnych rozliczeń między spadkobiercami.

Natomiast w ocenie Sądu Okręgowego wzgląd na zasady słuszności i sprawiedliwości nie pozwala pominąć tego przysporzenia. Niewątpliwie wnioskodawcy zostali wzbogaceni kosztem majątku wspólnego i spadkowego. Jednocześnie dla uczestnika darowizna ta z punktu widzenia rozliczeń spadkowych okazała się błędem. Z jednej strony wartość majątku wspólnego i spadkowego uwzględnia wartość kwoty darowizny, bo ustalana jest na datę śmierci D. B. (2), a więc przed dokonaniem darowizny, przez co powiększa wartość należnych wnioskodawcom spłat, z drugiej uczestnik faktycznie nie dysponuje tą kwotą, ponieważ zużył ją darując ją wnioskodawcom. Stanowisko wnioskodawców, zgodnie z którym wartość darowizny nie powinna mieć znaczenia dla rozliczeń między spadkobiercami, jest dla Sądu Odwoławczego nie do zaakceptowania. Sąd uznał zatem, że nie można tej okoliczności zignorować i należy uwzględnić uzyskane przez wnioskodawców przysporzenie przy ustalaniu wysokości należnych im spłat.

Zagadnienie dopuszczalności obniżenia spłaty w postępowaniu działowym na skutek zastosowania przepisu art. 5 kc. było przedmiotem rozbieżności w orzecznictwie Sądu Najwyższego. Przykładowo w postanowieniu z dnia 25 maja 1998 r. (I CKN 684/97, niepubl.), Sąd Najwyższy opowiedział się za taką możliwością, natomiast w postanowieniu z dnia 6 stycznia 2000 r. (I CKN 320/98, OSNC 2000/7 – 8/133) wykluczył ją. W postanowieniu z dnia 22 stycznia 2009 r. (III CSK 251/08, niepubl.) Sąd Najwyższy stanął na stanowisku, że pogląd wyłączający w sposób kategoryczny dopuszczalność stosowania art. 5 k.c. w sprawach działowych jest zbyt rygorystyczny. Po pierwsze, nie ma podstaw do generalnego wyłączenia stosowania art. 5 k.c. w poszczególnych kategoriach spraw. Z jednej bowiem strony przestrzeganie zasad współżycia społecznego powinno być immanentnym czynnikiem oceny postaw i zachowań wszystkich uczestników obrotu społecznego, z drugiej zaś odwołanie się do tej klauzuli generalnej pozwala sądowi na uwzględnienie złożoności i bogactwa życia, umożliwiając mu realizację zasady słuszności w orzekaniu. Po drugie, brak jest podstaw do uznania, że obniżenie spłat lub dopłat na podstawie art. 5 k.c. narusza konstytucyjną ochronę prawa własności, skoro takiej sprzeczności co do zasady nie dopatrył się Trybunał Konstytucyjny. Sąd najwyższy zaznaczył przy tym, że dopuszczalność takiej sądowej korekty wysokości spłaty musi być usprawiedliwiona wyjątkowymi okolicznościami.

Pogląd ten Sąd Okręgowy podziela i uznaje, że w niniejszej sprawie takie szczególne okoliczności zachodzą. Wnioskodawcy zostali wzbogaceni kwotą 114.000 zł pochodzącą z majątku wspólnego i ze spadku, natomiast uczestnik dokonując darowizny pozbawił się możliwości dysponowania tą kwotą na potrzeby przyszłych spłat z tytułu rozliczenia udziałów w spadku.

Jednocześnie Sąd Okręgowy zauważa, że darowizna ta miała na celu przede wszystkim umożliwienie teściowej uczestnika zamieszkania w innym lokalu oraz że środki na nią przeznaczone pochodziły zarówno z majątku wspólnego, jak i ze spadku. Z tego względu Sąd uznał, że właściwe i zgodne z zasadami współżycia społecznego będzie obniżenie należnych wnioskodawcom spłat o połowę wartości uzyskanej przez nich darowizny, a więc o 28.500 zł w stosunku do każdego z nich. W rezultacie przysporzenie wnioskodawców łącznie z wartością uzyskaną od uczestnika darowizny wyniosło 96.918,67 zł, a należny im udział w spadku wynosiłby 68.418,67 zł.

Obniżenie należnych wnioskodawcom spłat do kwot – odpowiednio 29.918,67 zł i 39.918,67 zł czyniło bezprzedmiotowym wniosek uczestnika o rozłożenie spłaty na raty. Sąd odroczył termin spełnienia tego świadczenia o 3 miesiące od wydania postanowienia, co pozwoli uczestnikowi zgromadzić środki na wykonanie zobowiązania np. przez zaciągnięcie kredytu.

Uczestnik zaskarżył postanowienie Sadu Rejonowego także w zakresie punktu IV orzekającego o jego obowiązku rozliczenia pobranych pożytków z lokat. Na rozprawie apelacyjnej uczestnik wyjaśnił, że zaskarżenie to jest konsekwencją błędnego ustalenia przez Sąd I instancji wartości pożytków na skutek wliczenia do nich odsetek od powyższych lokat, które nie wchodziły w skład majątku wspólnego i spadku na dzień ustania wspólności i otwarcia

spadku. Wyłączenie ze składu majątku wspólnego i spadku środków na tych lokatach bez wątpienia wpływa na ocenę rozstrzygnięcia zawartego w punkcie IV zaskarżonego postanowienia o pożytkach pobranych przez uczestnika. Sąd Rejonowy ustalił wartość pożytków m.in. z uwzględnieniem odsetek od lokat wyłączonych ze składu majątku wspólnego i spadku. Kwota tych odsetek w wysokości 1.115,27 zł nie stanowiła pożytków podlegających rozliczeniu w niniejszym postępowaniu, stąd do rozliczenia pozostała kwota 589,34 zł w połowie stanowiąca udział uczestnika w majątku wspólnym. W konsekwencji uczestnik zobowiązany był zapłacić na rzecz wnioskodawców kwoty po 98,22 zł.

W tym stanie rzeczy należało na podstawie art. 386 § 1 kpc. w zw. z art. 13 § 2 kpc. orzec jak w sentencji. Dalej idąca apelacja uczestnika podlegała oddaleniu na podstawie art. 385 kpc. w zw. z art. 13 § 2 kpc.

O kosztach postępowania Sąd Okręgowy orzekł na podstawie art. 520 § 1 kpc., który to przepis znajduje zastosowanie przy orzekaniu o kosztach postępowań działowych.

Ryszard Małecki Wojciech Hyżak Wojciech Rowiński